

§. 6.

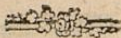
Praedisponentium ad phthisin caufarum copiofa est cohors, quarum quaedam mere praedisponunt, aliae autem vna, vti occasionales, agunt, et licet nulla huiusmodi accedente, tamen phthisin concitare possunt, qui effectus aut inde venit, quod per longum temporis spatium adsint, aut ab modo, quo corpus invadunt.

SECTIO I.

CAUSAE PHTHISEOS PRAEDISPONENTES SENSU STRICTIORI SIC DICTAE.

§. 7.

I. *Haereditaria dispositio.* Meum hoc loco non est inquirere, vtrum morbus per haereditatem propagari possit, nec ne, et argumenta examinare, quae medici veteres et recentiores in vtramque partem attulerunt; Nam experientia sola, optima artis nostrae magistra, iamiam satis docet, sanos progignere sanos, et vice versa. Quotidie videmus homines, optima sanitate et corporis constitutione athletica, infantes gignere, eadem valetudine praeditos, et contra toties, immo saepius observamus, homines aegrotantes arthriticos, venereos, hypochondriacos, epilepticos, quorum proles eadem
labe

labe laborat. Sed in specie observatores omnis aevi phthificorum historias consignatas reliquerunt, unde patet, hunc morbum a parentibus veluti per traducem ad filios transiisse. HIPPOCRATES iam (a) filiam EVRYANACTIS febre correptam notat, et adfuisse innatam tabem contendit. FRACASTORIUS (b), SCHENK A GRAFENBERG (c) et FERNELIUS (d) et multi praeter hos alii affirmant, interdum totas familias usque ad quintam generationem phthisi periisse.

Hominis phthifici humores omnino omnes miasmate illo impraegnati sint necesse est, quidni et sanguis et omnes inde se- et excreti liquores, urina, semen, sudor etc. Mater ergo phthifica, cuius sanguis hoc veneno infectus est, cum foetum sanguine suo per funiculum umbilici nutriat, et foetus nullo alio, quam sanguine gaudeat materno, debet illi etiam una cum sanguine partem contagii phthifici tradere, nec refert, utrum consistat sanie, e pulmonum ulceribus, quibus mater affecta est, resorbta, vel acrimonia quadam, in sanguine matris praedominante. Quod autem filii patris phthi-

A 4

fici

(a) Epidem. Lib. III. Hist. VI. Edit. van. d. Lind.

(b) De morbis contag. lib. II. Cap. 9.

(c) Observat. med. Lib. II. pag. 255, 256.

(d) Pathol. Lib. V. Cap. 10.

fici eiusdem morbi sunt participes, causa in femine quaerenda est, et in hoc quaedam occulta qualitas tabifica subesse putanda, quae in posteros similem inferat labem; Nulla enim alia via ostendi potest, per quam pater foetui morbum suum tradere possit, nisi ministerio feminis contagiosi, quo pater sub coitu ovulum maternum et gluten elementare velati inficit, et in prima morbi stamina transfundit. Ergo hoc vitium a primo vitae momento contractum, in corpore relinquitur, et una adolescit.

§. 8.

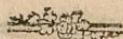
II. *Debilitas pulmonum.* Omnis pars corporis debilis ac imbecilla ad morbos pronior est, fiunt congestiones et metastases maxime ad eiusmodi loca, item stagnationes humorum, ob vires partis infractas, adeo, ut congesta subigere nequeat. Huic fato pulmones, si qua alia pars, sunt obnoxii; nam textura eorum tenerrima est, plurimis cellulis constant, inter se per vasa cohaerentibus, et quasi unicum vas repraesentantibus, maxima moles sanguinis semper huc deferitur, et quidem ob vicinum cor magno cum impetu. Ponamus ergo, pulmones cuiusdam valde esse labefactatos, et tonum eorum prorsus perditum, copiam sanguinis allatam illi quidem suscipiunt, sed expellere nequeunt. Hic itaque in pulmonibus stagnabit accumulabiturque

que, et hoc modo peripneumoniam, vel si vasa dilatet, aut dirumpat, haemoptysin producet. Ambos autem morbos ad causas phthiseos occasionales referendos esse, infra demonstrabimus, et eo efficaciores, certiusque labem hanc contrahentes, si quando debilitas pulmonum prima illorum causa fuerit.

Non solum autem congectionem sanguinis, sed cuius demum cunque materiae in pulmones infirmos phthisis consequi potest. Materia morbifica, quaecunque in humoribus lateat, vna cum sanguine pulmones adit, ibique haerere, subsistere, et morbos inducere potest. Denique extrinsecus causa inferri potest. Mutationi aëris semper expositi fumus, modo humidum, modo calidum, modo frigidum spiramus. Vulgaris huius rei effectus est catarrhus, qui experientia magistra, praecipue imbecillos, minus robustiores invadit. Homo itaque laxis pulmonibus praeditus, et catarrho identidem affectus, pituitam in pulmonibus accumulata, blanda tussi reicere nequit, haec itaque in pulmonibus remanet, et phthisin pituitosam inducit.

Hanc debilitatem inferunt causae variae et plures, inprimis corporis status debilis et laxus, a parentibus veluti traditus, thorax male conformatus, vitae ratio, et alia complura, quae inter-

dum alio modo phthifin gignunt, ideoque infra cum caeteris sunt pertractanda.

§. 9.

III. *Thoracis structura, aut per naturam, aut casu vitiosa.* Quo pertinent angustia et depressio pectoris, praecordia contracta, scoliofis, cum spina dorsi et costae vel intus, vel extrinsecus curvatae sunt. Eiusmodi homines *Aretacus* (a) iam ad phthifin pronos esse contendit. Pulmones itaque, in spatio tam angusto inclusi, se satis dilatare nequeunt, sed semper in statu compressionis se habent, unde tonum amittunt et debilitantur, serum, cum sanguine illinc delatum, haeret, incrassatur, et vesiculas obstruit. In gibberosis praecipue digestionis officina laeditur, ita, vt blandus chylus e cibis non pareretur, sed crudus et incoctus, qui vbi ad massam sanguinis delatus est, illam reddit cacochymicam. Scoliofis quoque eo ad phthifin praedisponit, quod ob incurvationem vasorum et compressionem facile vas rumpatur, et inde haemoptysis veniat.

Causa huius status aut est innatum vitium, aut postea introductum, educatione, lapsu aut alio casu, luxatione vertebrarum, quam curvatio costarum sequi-

a) *De Diuturnis* Lib. I, Cap. 8. vbi ἕξεις δὲ ράδινοι, inquit, κανιώδεις πτερυγώδεις ἐξ ἐχέβρογχοι λευκοὶ ἀραιότεροι τὸν θώρακα.

sequitur. Causa plani et angusti thoracis saepe in eo quaerenda est, quod infantes a primis vitae initiis fasciis, capitellis et vinculis constringuntur, quo ossa eorum, et cartilagine, tunc valde mobiles et molles, comprimuntur, et prohibentur, quo minus possint increescere, et ipsum pectus dilatari. Postea celere corporis incrementum huc confert, quum iuvenes, quorum corpus cito in longitudinem extenditur, minus in latitudinem, macilenti et graciles fiant. Sic enim pectus, vti aliae corporis partes, longius fit, et diameter eius longitudinalis augetur, sed eo ipso diametri latitudinales imminuuntur. (a) Vitae institutum, quod quis sequitur, non minus phthisi proferendae inservit. Eruditi, qui a tenera aetate litteras agitant, scribendo aut alios peragendo labores litterarios, pectus mentis apprimunt, saepiusque hoc fitu per plurimas horas permanent, quo pectoris elationem impediunt, illud comprimunt, pulmones debilitant, et haemoptysin facile allicere possunt. (b) Multo potius linearii, polymitarii et tibialium confectores, eandem ob causam huic fato sunt obnoxii. Hi enim totos dies machinae textoriae insidentes, thorace

a) vide LUDWIG Diss. de celeri corporis incremento, Lips. 1760. 4.

b) V. ACKERMANN von den Krankheiten der Gelehrten. p. 74.

race huc inclinato, quod quia totum corpus libere se mouet, basis et hypomochlion corporis est, texendo brachia et pedes commouent, totam machinam conquassant, et vna cum hac pectus, ob nimium cum illa arte coniunctum, imprimis si instrumento vtuntur, quod *die schivere Lade* dicunt. Thorax et pulmones comprimuntur, concutiuntur itaque, haud difficulter vas rumpitur, et haemoptysis corripit, cui plerumque phthisis insequitur, ob statum cachecticum, huic hominum generi familiarem.

§. 10.

IV. *Sensibilitas, et irritabilitas nimia, debilitas aut teneritudo corporis.* Generatim iam huiusmodi homines magno agmini morborum sunt subiecti, quibus etiam phthisis et quidam alii, tandem in eandem degenerantes, sunt annumerandi. Nam corpora, systemate nervorum tam fragili praedita, omnes affectus maiori gradu sentiunt, facilius morbis corripiuntur, et illis succumbunt. Ideoque omnes phthiseos causae occasionales grauius hos delicatulos afficiunt, et potius morbum procreare possunt, ac in alio, qui quia maioribus viribus vitae et nervis minus sensibilibus gaudet, illis magis resistit.

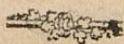
Facilius itaque catarrhus invadit hoc genus molle hominum, isque difficilior curatu, quia ob laxitatem facillime vas aperitur aut rumpitur.

Sed

Sed etiam mediate ex hac dispositione phthisis oritur, cum alii morbi, ex eodem fonte nati, in illam transmutentur, aut cum ex hac causa praedisponenti occasionales oriantur. Ex prima classe vulgaris est phthisis ex hypochondriasi vel hysteria. Morbus est spasmodicus, a sensibilitate nimia nervorum oriundus. Spasmi praecipue intestina aggrediuntur, quo digestio laeditur, et sanguis fit cacochymicus. Non iniuria itaque FRACASSINUS (a) sanguinem appellat causam huius mali, et vitium tam in crassitie mucosa, quam in partibus heterogeneis admixtis ponit, quae, digestionem laesa, ex intestinis crudae vel iam corruptae in sanguinem veniunt, et hunc reddunt cachecticum. Arteriae et reliqua vasa languide hinc sanguinem viscidum et crassum propellere nequeunt, vnde in ramulis minimis proveniunt obstructions, et viscerum infarctus, quod aequè fit in pulmonibus et glandulis bronchialibus. Partes ergo acres in sanguine multiplicantur, indeque sequitur aestus hecticus febrisque lenta. E secunda classe saepissime occurrunt animi motus nimii. Homo, tam sensibilibus nervis praeditus, a multis rebus fortuitis magis afficitur, ac alius, cuius nervi tanta irritabilitate non gaudent. Semper itaque eiusmodi hominis animus in motu versatur, modo iracundus

a) Opusc. Pathol. P. III. Cap. III. §. 383.

dus est, modo tristis, modo gaudium, modo amor
 illum afficit. Inprimis autem affectus mali vale-
 tudinis bonae sunt inimici. Spasmus hinc oritur
 per totum corpus, pulmones non minus concutiens,
 ac alias partes, hi itaque, cum iam ob debilitatem
 vniuersam valde imbecilles sint, et tono suo careant,
 magis laeduntur, digestio perditur, et prava fit,
 vnde sanguis provenit cachecticus, qui quidem in
 societate pulmonis debilitati causa idonea phthi-
 seos fit. Quo accedit, quod sanguis horum sensibilia
 semper in quodam aestu est, qui facile in febrem
 lentam transit. Iracundia quoque obstructionem
 hepatis efficere potest, et quomodo ex hac phthi-
 sis nasci possit, infra enarrabimus.

§. II.

V. Aetas iuuenilis. Proprie aetas haec non
 pro causa phthi-
 seos haberi potest. Nam sine alia-
 rum adiumento, nullam phthi-
 sin inducere potest,
 sed tamen quodam respectu inter causas praedispo-
 nentes locum meretur. Experientia docet, ma-
 ximam partem phthi-
 sicorum sub aetate iuuenili hoc
 malo affici. HIPPOCRATES (a) annos phthi-
 sciendi aptos ait XVIII. vsque ad XXXV. et
 ARETAEUS (b) iuuenes prae ceteris phthi-
 sios

a) Sect. V. Aph. 9.

b) De diuturnis lib. II. Cap. 8.

xios esse contendit. Sed nec hominibus, extra hanc aetatem positis, parcit, cum multi iam in puerili (a), alii quoque in senili, ab hac labe consumti moriantur. Causa vero, cur aetas iuvenilis maxime morbo huic sit exposita, in eo cernitur. 1. quod plerumque iuvenes ob plethoram ad haemoptisim et peripneumoniam sint proni: plethora autem inde venit, quod corpus iustam magnitudinem crescendo affectum sit, humores itaque ad hunc finem adhuc infumti supersunt, ideoque massa humorum augetur magis, quam necesse est, et plethora oritur: 2) Ob sensibilitatem huic aetati propriam, denique 3) Ob vitae rationem plerumque minus ordinatam, et regulis diaetetices non satis accommodatam.

SECTIO II.

CAUSAE AD PHTHISIN PRAEDISPONENTES SENSU LATIORI SIC DICTAE.

§. 12.

Causae illae sunt, quae per se, nulla superveniente occasionali, longiori demum temporis spatio aut maiori vehementia, qua corpus afficiunt,
 phthi-

a) V. ROEDERER Progr. de phthisi infantum pulmonari. Goett, 1758.